

ПЕРСПЕКТИВНІ КОНЦЕПТИ ПІДГОТОВКИ У ВНЗ ДИЗАЙНЕРІВ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті розглянуті реалії, особливості та перспективи підготовки дизайнерів – архітекторів у відповідності до потреб сучасного українського суспільства

Ключові слова: дизайн архітектурного середовища, вищі навчальні заклади, підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Актуальність постановки проблеми. Під час розгортання війни на теренах нашої молоді України, маючи перед собою зображення понівечених міст Чечні, Абхазії, Сирії, дуже важко замислюватися над проблемами естетики міської території, над проблемами професійної підготовки таких фахівців. Але, сподіваючись на краще, щиро віруючи в надзвичайний споконвічний потяг українського народу до краси, естетики, гармонійності в усіх напрямках життя, робимо спробу розглянути основні змістові концепти підготовки дизайнерів – архітекторів в вищих навчальних закладах.

Формат статті дозволяє лише коротко викласти основні думки щодо когерентності архітектури, урбанізму, дизайну та інформатики на сучасній стадії розвитку вищої професійної освіти в Україні. На наш погляд, при формуванні методики навчання слід спиратися на праці першого президента Української академії наук Володимира Вернадського (1863 – 1945), серед яких безпосереднє відношення до питання, яке нами розглядається, має монографія 1935 р «Наукова думка як планетарне явище». Саме в розділі V, який присвячено непорушності й обов'язковості наукових істин для кожної особистості та визначенню різниці між наукою, філософією і художньою творчістю, автор пише: «Художественному творчеству, архитектуре, философии надо учиться, но нельзя с помощью только ученья сделаться зодчим, философом... Мы знаем, что в поэтических и социальных пониманиях большая доля истины – научно верного понимания реальности. Она может проявляться в человеке и полно, в глубоко охватываемых художественных красочных образах, музыкальной гармонии... Это все области глубокого проявления личности – области веры, интуиции, характера, темперамента» [1]. На наш погляд, саме в урахуванні цих особливостей творчої

діяльності й полягає змістовий концепт методики сучасної підготовки майбутніх здобувачів усіх напрямків у вищих школах світу і в Україні.

Підтвердженням правомірності такого концепту є те, що саме зараз виникла необхідність корегування методик і організації педагогічного процесу в вищих навчальних закладах України, тому що випускники згодом будуть одержувати дипломи магістра філософії з додатком – оцінками по окремим модулям, згідно проекту Закону про освіту, що був розглянутий в першому читанні в квітні 2014 р. на засіданні Верховної Ради України .

Тому, на наш погляд, актуальним завданнями п'ятої Всеукраїнської наукової конференції «Вайнгортівські читання» є чітка дефініція понять, розкриття сутності різних напрямків сучасного дизайну з визначенням належності до галузей знань, диференціація і створення необхідного пакету навчальних дисциплін, форматів, методик організації педагогічного процесу. Така дефініція дозволить розмежувати діяльність вищих навчальних закладів, підпорядкованих міністерству культури, які готують дизайнерів – митців в галузі «Мистецтво» і закладів, підпорядкованих міністерству освіти, в яких випускники одержують дипломи бакалаврів – архітекторів і спеціалістів й магістрів, дизайнерів міського середовища в галузі «Будівництво і архітектура». На сьогодні фахівців з дизайну в галузі «Мистецтво» готують за такими спеціальностями: дизайн промисловий, дизайн транспортних засобів, графічний дизайн, дизайн костюму, дизайн меблі, комунікативний дизайн, програмний дизайн, дизайн текстилю, графічний дизайн, дизайн інтер'єру, дизайн середовища, сценографія та ін. У галузі «Будівництво і архітектура» фахівців готують за спеціальностями: ландшафтне будівництво (дизайн), дизайн інтер'єру, дизайн архітектурного середовища.

У 1992 р. в Україні вперше було відкрито спеціальність за шифром 2902 «Художнє проектування архітектурних міських, сільських і паркових ансамблів». З 1994 р. ця спеціальність отримала назву «Дизайн (чому не декор?) архітектурного середовища (чому не антуражу?)». Навіть цей короткий екскурс в сукупність визначень і понять свідчить про те, що необхідно провести дефініцію з метою розподілення фахових змістових концептів, розробки відповідних методик навчання за спеціальностями, що край важливо для одержання професії й працевлаштування.

Підготовку фахівців за спеціалізацією «Дизайн міського середовища» в Україні забезпечують впродовж лише двадцяти років, як державні, так і приватні вищі навчальні заклади, кількість яких перевищує сотню [2]. Як свідчать досить поверхневі і непереконливі дослідження, випускники – бакалаври та спеціалісти (перші випуски за спеціальністю шифр 2902 «Художнє проектування

архітектурних міських, сільських і паркових ансамблів» відбулися у 1996р) майже всі працюють за фахом, самостійно знаходячи місце працевлаштування. Це дуже важливо, тому що біля 85% – це жінки віком до 23р., водночас доля контрактників в цілому по Україні становить більше 70%. Нажаль, дизайнерам – магістрам вкрай важко знайти роботу за фахом, не можливо навіть завершити ступеневу підготовку в аспірантурі, тому що в переліку наукових спеціальностей України відсутня відповідна наукова спеціалізація.

На диво, саме дефініція понять, пов'язаних із засвоєнням дисциплін при підготовці фахівців в вищих навчальних закладах за спеціалізацією дизайн архітектурного середовища, призводить до зниження якості професійної підготовки. Історично так склалось, що навчання за спеціалізацією «декоративно-прикладне мистецтво» надавало можливість одержати професійну підготовку фахівцям з естетики, декору, у сучасному визначенні – дизайну, по 12 – 14 напрямках. У Росії провідним закладом було Санкт-Петербурзьке художнє училище, яке зараз носить ім'я фундатора цього закладу А. Л. Штіглиц. В Україні наприкінці ХІХ ст. М.І. Терещенко відкрив Київське училище прикладного і декоративного мистецтва, мистецьке училище в с. Скобци – відкрила С. Прибільська, в с. Висилинівці – О.Прахава, в Одесі – О.О. Бернардацці, а у Львові – починається випуск таких фахівців ще під владою Польщі. Зараз провідним закладом є Національний університет «Львівська політехніка» [3]. Саме дефініція понять «Художньо-прикладний дизайн» з його складовими і «Урбаністичний дизайн» з його основними складовими дозволить досить чітко відокремити, визначити перспективи і методологію професійного навчання у відповідних державних і приватних навчальних закладах. Це дозволить підвищити мотивацію навчання й зробити диплом кожного молодого спеціаліста більш вагомим.

Серед головних проблем, що існують в сфері підготовки фахівців за спеціальністю «Дизайн архітектурного середовища» головними, на наш погляд, є такі:

1. Підготовка випускників (бакалаврів) не відповідає в повній мірі запитам працедавців до спеціалістів техніків – архітекторів, якими бакалаври є згідно дипломів. Подальше навчання спеціалістів і магістрів проводиться згідно програм, котрі майже не пов'язані з дисциплінами, що опановують студенти як бакалаври. Не викладаються такі дисципліни як: «Міський транспорт», «Будівельна фізика», «Дендрологія». «Маєткова культура», «Фотографія», «Методологія натурних обстежень», «Сценографія». До того ж практично в усіх вишах не розділяють групи спеціалістів і магістрів при опануванні окремих дисциплін, архітектурного проектування, що призводить до зниження рівня

фахової підготовки і зниження мотивації при навчанні . Конкурси дипломних проектів яскраво підтверджують цю тезу.

2. Необхідність вивчення, опрацювання на достатньому рівні типології архітектурного антуражу (середовища) з визначенням особливостей формоутворення, залежно від урбаністичних ситуацій на базі проведення порівняльного аналізу відповідних проектів і втілених споруд в різних державах, вивчення національних традицій в цій галузі декоративної архітектурної діяльності і, як результат, написання відповідних монографій та підручників.

3. Методика підготовки магістрів у ВНЗ цього напрямку потребує докорінної зміни, у зв'язку з необхідністю підготовки магістрів з філософії, підготовка яких, проводиться в усіх державах. На наш погляд, наголос слід зробити на вивченні зарубіжних творів з теорії і практики архітектурного декорування і дизайну, основ архітектурного менеджменту, новітніх будівельних матеріалів і технологій тощо. Історично так склалося, що в усіх вишах України спостерігається нагальна потреба в висококваліфікованих кадрах, підготовлених для викладання подібних дисциплін.

4. Спеціальність «Дизайн архітектурного середовища» відсутня в переліку спеціальностей за освітою серед кваліфікаційних вимог до проектування об'єктів архітектури та розроблення містобудівної документації, що не дає можливості підготувати наукові кадри .

Зміна парадигми в українському дизайні міського, сільського і паркового антуражу ґрунтується в широкому сенсі на необхідності відмовитися від радянської гігантоманії в архітектурі й урбанізмі та перейти до гуманізації, до вивчення й втілення в архітектурі та будівництві прерогативи потреб людини щодо декоративності, гармонії, національних традицій в поєднанні з комфортом в антуражі навколо індивідууму, а не навколо мас, як це мислилося в радянські часи.

Основна частина. Розглядаючи проблеми присвячені когерентності архітектури, урбанізму, інформатики та дизайну на стадії сучасної вищої освіти в розвинутих державах і в Україні, на наш погляд, слід спиратися на глобальну сугестивну перспективу розвитку цих наук. Поряд з глобалізацією в сфері створення і навчання урбодизайну, вкрай необхідно враховувати інтегральність урбоантуражу, всіляко розвивати патріотизм, вчитися по-новому історії архітектури та декоративному мистецтву, аналізувати національні традиції, обов'язково навчатися сценографії, як основам інтегральності дизайну. Відставання в розвитку методології навчання в такій «неповороткій» сфері

людської діяльності як будівництво і зодчество природно в умовах становлення держави.

В багатьох європейських державах Навчання за такими спеціальностями починаючи зі школи і продовжується до 26 – 27 років. Кількість дисциплін перевищує 60. Цікаво, що додаткові модулі архітектори-дизайнери одержують за володіння кількома мовами, за паралельне навчання в консерваторії, за опанування фотографії, світлотехніки, сценографії, макетування і моделювання, інформаційних технологій. Кількість семінарських занять, диспутів, колоквіумів перевищує лекційні. У вишах за кордоном майже не контролюється відвідування занять. Студенти замовляють у викладачем теми лекцій і практичних занять, студенти пишуть, презентують, захищають дисертації по окремим локальним питанням. Під час занять вчаться аргументувати, відстоювати свої власні погляди, водночас навчаються етикету, толерантності, риториці й логіці.

Ця стаття намагається розкрити соціальні засади необхідності новітнього підходу щодо формування декоративності, краси урбанізованого (неприродного) середовища в Україні. Спроба витягти соціум України зі «сталінської колонізації», в тому числі й за рахунок створення нового, гарного й комфортного довкілля, є завданням майбутніх поколінь, але перші кроки треба робити вже зараз – у ці тривожні часи. Існує нагальна потреба у формуванні нового гуманістичного погляду на естетику, декоративність, красу, комфорт, візуальне, чуттєве сприйняття антуражу життя, який буде протидіяти радянському світогляду. Треба протидіяти сентенції: «людина – гвинтик індустріального середовища». Це перспективний змістовий концепт, котрий треба навчитися викладати в архітектурно-дизайнерських навчальних закладах.

Але в усіх ВНЗ України спостерігається гострий дефіцит викладачів творчих професій з науковими ступенями, із відповідними званнями, нагородами, що знову-таки наводить на думку в недоцільності диференціації викладачів творчих спеціальностей за науковими ступенями. Слід проводити кваліфікаційну оцінку за результатами особистого внеску в проектну і будівельну діяльність, як це прийнято в державах, де запроваджена болонська система навчання.

Стисло торкаючись проблеми концепції фахової підготовки урбодизайнерів, слід звернути увагу на різку зміну статевого складу студентів, які навчаються за цією спеціальністю в коледжах і ВНЗ. 40 – 50 років тому відсоток студентів жіночої статі в архітектурних і художніх вузах складав 10 – 15%; 20 – 30 років тому від був близько 35 – 40 %; а починаючи з 90-х чоловіки складали лише чверть від загальної кількості студентів. Зараз групи в своєму складі мають не більше 5 – 7% чоловіків. Зазвичай в усьому світі дизайнерами-

архітекторами працюють, як і колись, чоловіки. На наш погляд, при формуванні планів, дисциплін слід суттєво переглянути методологію, форми, засоби викладання, й враховувати гендерні аспекти навчання, підвищуючи мотивацію до праці у цій сфері суспільного життя саме у жінок.

Як свідчить світовий досвід, дуже вузька диференціація за всіма фахами, професіями спостерігається на глобальному рівні, що стосується і спеціалізації, яка розглядається в даній статті. На наш погляд, в Україні існує потреба в підготовці дизайнерів на базі бакалавра – техника-архітектора, а спеціалістів і магістрів слід готувати за 8 – 10 напрямками: дизайнер антуражу житлових і промислових, логістичних, військових будівель і споруд; дизайнер вуличної мережі і транспортних будівель: урбодендро- фіто-дизайнер, дизайнер розважальної комплексів; дизайнер промислових інтер'єрів; дизайнер урбоакваспоруд; дизайнер інформаційних та рекламних систем; дизайнер маєтків та ландшафтних ансамблів; дизайнер освітлювальних систем; дизайнер демілітаризованих зон і споруд; дизайнер пенітенціарних комплексів та ін. Така глибока диференціація може бути впроваджена поступово, змінена і відкоригована в залежності від соціального попиту на дизайнерські архітектурні професії і з урахуванням можливостей навчальних закладів.

Висновки. Докорінна зміна ставлення до особистості, до потреб і естетичних поглядів кожної людини, яка розпочалася в Україні після оголошення Незалежності, спонукає до підготовки широкого кола, професійно диференційованих за напрямками, спеціалістів з урбодизайну [6].

Існує потреба у вивченні багаторічного зарубіжного досвіду, назріла необхідність формування теорії урбанізованого антуражу життєдіяльності людини і створення відповідної методики навчання як в коледжах, так і вишах [4].

Вкрай необхідно розвинути перекладацьку і видавничу діяльність в сфері розширення і популяризації спеціальної зарубіжної літератури з питань архітектурного дизайну різних напрямків. Це дозволить покращити рівень викладацької роботи, курсового і дипломного проектування, підвищити рівень набутих знань та навичок.

Згідно з цим слід визначити наукову спеціальність з урбодизайну та включити її до переліку спеціальностей для завершення ступеневої підготовки фахівців та надати можливість визнання окремих модулів і дипломів за межами держави [5].

Рекомендується створити систему моніторингу ринку праці професіоналів з урбодизайну в різних регіонах України, з метою підвищення ступеню МОТИВАЦІЇ з одного та іншого боку, надання можливостей навчальним закладам проводити навчання згідно відповідних програм.

Література

1. Вернадский В. И. Научная мысль как планетарное явление / В. И. Вернадский. — 1991, М.: Наука — 267с. с 94.
2. Чернявский В. С. Синтез мистецтв / В. С. Чернявский, І. А.Кузнецова, Т. В.Кара-Васильева. — К.: АДФ — 2012. — 134 с.
3. Яковенко Н. Нариси історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. — К.: — Критика. — 2006. — 579 с.
4. Проскуряков В. І., Шулик В.В.Перспективи удосконалення професії дизайнера архітектури / В. І. Проскуряков, В. В. Шулик // Полтава ПНТУ ім. Ю. Кондратюка. — 2012 — 87-90 с.
5. Шимко В.Т. Комплексное формирование архитектурной среды / В.Т. Шимко // МАРХИ.—2000 г. — 143 с.
6. Britannica Micropedia Reference Realy,-1998 V4. P. 14

Аннотация. Современные реалии, проблемы и перспективы подготовки профессионалов по специальности дизайн архитектурной среды.

Ключевые слова: дизайн архитектурной среды, высшие учебные заведения, подготовка бакалавров, специалистов и магистров.

Abstract. The article is considered realities, problems and prospects of development of profession designer-architect in Ukraine.

Key words: design of architectural environment, high educations, specialists, university degree of Bachelor,